

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Dorota Elżbieta Zarzecka

Sędziowie: Alicja Sołowińska

Marek Szymanowski

Protokolant: Anna Kuklińska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 listopada 2019 r. w B.

sprawy z odwołania J. S. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o umorzenie należności z tytułu składek i zwrot nadpłaty z tytułu składek

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

oraz zażalenia J. S. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 marca 2019 r. sygn. akt V U 782/18

I. **zmienia zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z 19 lipca 2018 r. oraz zaskarżony wyrok w pkt I, w ten sposób, że określa, że według stanu na 17 września 2014 r. umorzeniu będą podlegały należności z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych za październik 2007 r.; na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych za listopad 2007 r., listopad 2008 r., grudzień 2008, styczeń 2009 r., luty 2009 r.; na Fundusz Pracy za listopad 2007 r., grudzień 2007 r., za miesiące od stycznia 2008 r. do grudnia 2008 r., za styczeń 2009 r., za luty 2009 r., wraz z odsetkami w łącznej kwocie 2739, 34 zł (dwa tysiące siedemset trzydzieści dziewięć 34/100);**

II. **zmienia zaskarżony wyrok w pkt II i oddala odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z 5 września 2018 r.;**

III. **oddala apelację w pozostałym zakresie;**

IV. **oddala zażalenie;**

V. **przyznaje ze Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Białymstoku r.pr. J. B. wynagrodzenie w wysokości 1800 zł powiększone o należny podatek od towarów i usług (...) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym;**

VI. **odstępuje od obciążania J. S. (1) kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za I i II instancję.**

VII. zmienia zaskarżony wyrok w pkt III, w ten sposób, że przyznaje ze Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Białymstoku r.pr. J. B. wynagrodzenie w wysokości 2400 zł powiększone o należny podatek od towarów i usług (...) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu

M. D. E. A. S.

Sygn. akt III AUa 253/19

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 19.07.2018 r. określił, że będą podlegały umorzeniu składki nieopłacone przez J. S. (1) za październik 2007 r. w kwocie (z odsetkami) 289,33 zł. Na podstawie decyzji z dnia 29.12.2014 r. został on wyłączony z obowiązkowych ubezpieczeń społecznych od 25.11.2013 r. Według organu rentowego decyzja jest następstwem wniosku z 17.09.2014 r.

W odwołaniu od tego orzeczenia wnioskodawca zarzucił dokonanie błędnej oceny stanu faktycznego, który został udowodniony przy pomocy różnych dokumentów. Na podstawie tego zarzutu wniósł o uchylenie decyzji.

Następnie decyzją z dnia 5.09.2018 r. O/ZUS odmówił zwrotu J. S. (1) kwoty 37.405,30 zł z powodu niestwierdzenia nadpłaty w tym dniu. Dokonane przez niego 3 wpłaty zostały zaliczone na zaległe składki.

W odwołaniu od tego orzeczenia ubezpieczony ponownie powołał się na dokonanie przez O/ZUS błędnej oceny stanu faktycznego dotyczącej przebiegu jego ubezpieczenia.

Sąd Okręgowy wyrokiem z 18 marca 2019 r. w pkt I zmienił decyzję z dnia 19 lipca 2018 roku i umorzył nieopłacone przez J. S. (1) składki: 1) na ubezpieczenie społeczne za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r., 2) na ubezpieczenie zdrowotne za okresy: wrzesień 2007 r., od lutego 2008 r. do lutego 2009 r., 3) na Fundusz Pracy za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r.; w pkt II zmienił decyzję z dnia 5 września 2018 roku w ten sposób, że nakazał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B. aby zwrócił J. S. (1) kwotę 37405,30 złotych; w pkt III zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. na rzecz J. S. (1) kwotę 2400 złotych podwyższoną o kwotę podatku od towarów i usług.

Sąd Okręgowy w Białymstoku ustalił, że O/ZUS decyzją z 29.12.2014 r. stwierdził, że J. S. (1) od 25.11.2013 r. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu. Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 14.02.2018 r. oddalił jego odwołanie od tej decyzji a następnie Sąd Apelacyjny wyrokiem z 5.06.2018 r. oddalił jego apelację od tego orzeczenia. Decyzją z dnia 29.04.2014 r. zostało ustalone jego zadłużenie na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy (łącznie 40.466,58 zł). Nie płacił składek od września 2007 r. Sąd Okręgowy wyrokiem z 18.09.2014 r. sygn. akt VU 1025/14 oddalił odwołanie od tej decyzji

Bezspornym w sprawie było, że ubezpieczony był niezdolny do pracy w okresach: 1.06.2012 r. – 31.03.2014 r., 3.04.2014 r. – 30.07.2014 r. i 31.10.2014 r. – 30.11.2014 r. W deklaracji rozliczeniowej za VIII 2014 r. zadeklarował podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia obowiązkowe w kwocie 40.000 zł a na ubezpieczenie chorobowe w kwocie 9365 zł. We wrześniu 2014 r. podstawa wymiaru składek wynosiła 40.000, 60.000 i 9365 zł, a w październiku 2014 r. – 32.380 zł, 20.000 zł i 9365 zł.

Zdaniem Sądu Okręgowego z powodu ustania ubezpieczenia z datą wsteczną składki te należało potraktować, jako nienależne.

W dniu 17.09.2014 r. J. S. (1) złożył wniosek o umorzenie na podstawie ustawy z dnia 9.11.2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność. O/ZUS postanowieniem z 9.10.2014 r. zawiesił postępowanie w tej sprawie. Zostało ono podjęte 10.07.2018 r. W piśmie z dnia 19.02.2019 r. pełnomocnik O/ZUS podała, że prawidłowe dokumenty rozliczeniowe zostały zaksięgowane na

koncie płatnika 26.06.2018 r. Ubezpieczony 2.09.2014 r. wpłacił 12.760 zł, 1.09.2014 r. – 12.760 zł, a 1.10.2014 r. – 11.644,88 zł.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z treścią art. 46 ust.1 ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych płatnik składek jest obowiązany według zasad wynikających z przepisów ustawy obliczać i opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy. Rozliczenie składek następuje w deklaracji rozliczeniowej. Płatnik składek (osoba fizyczna opłacająca składki wyłącznie za siebie) przesyła deklarację oraz opłaca składki za dany miesiąc nie później niż do 10 dnia następnego miesiąca. Na podstawie art. 24 ust. 6a nienależnie opłacone składki podlegają zaliczeniu przez Zakład z urzędu na poczet zaległych lub bieżących składek, a w razie ich braku – na poczet przyszłych składek, chyba że płatnik składek złoży wniosek o zwrot składek. Zakład ma obowiązek zawiadomić płatnika o kwocie nienależnie opłaconych. Takie zawiadomienie umożliwia płatnikowi sprawdzenie, czy faktycznie opłacił nienależną składkę (składki). Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 26.05.2010 r. sygn. akt P 29/08 przypomniał, że pojęcie nienależnie opłaconej składki nie zostało zdefiniowane w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie ulega jednak wątpliwości, że „nienależnie opłacona składka” nie stanowi składki ustalonej w oparciu o zasady określone w art. 15 – 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, czyli obowiązkowego świadczenia w ramach stosunku ubezpieczenia społecznego. Uznał, że pojęcie to obejmuje zarówno przypadki, w których istniała podstawa prawna świadczenia składkowego, ale zostało ono spełnione w kwocie wyższej niż należna (nadpłata), jak również w przypadku opłacenia składki bez podstawy prawnej.

Zdaniem Sądu Okręgowego, ostatni z w/w przypadków wystąpił w rozpoznawanej sprawie. W aktach O/ZUS nie ma żadnego pisma zawiadamiającego ubezpieczonego o nienależnych składkach. Jedynie w piśmie z 27.06.2018 r. O/ZUS poinformował go o sporządzeniu dokumentu (...) wyrejestrowanie z ubezpieczeń społecznych od 25.11.2013 r. J. S. (1) 6.08.2018 r. wprost wezwał organ rentowy do zwrotu kwoty 37.405, 30 zł. Odzewem była decyzja z 5.09.2018 r. Pełnomocnik wnioskodawcy słusznie zarzucił organowi rentowemu naruszenie przepisów dotyczących zwrotu nienależnie opłaconych składek. Pełnomocnik O/ZUS wyjaśnił, że do wpłat dokonanych przed wejściem w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21.09.2017 r. (Dz. U. 2017 poz.1831) stosuje się przepisy dotychczasowe, czyli § 13 rozporządzenia Rady Ministrów z 18.04.2008 r. Przepis ten stanowił, że jeżeli wpłata składek na ubezpieczenie społeczne jest wyższa niż kwota należnych składek z tego tytułu wynikająca z rozliczenia dokonanego w deklaracji za dany miesiąc kalendarzowy, nadwyżkę pozostałą po pokryciu należnych składek na ubezpieczenia społeczne za dany miesiąc kalendarzowy zalicza się proporcjonalnie na pokrycie zaległych należności funduszu emerytalnego i otwartych funduszy emerytalnych, poczynawszy od zobowiązań o najwcześniejszym terminie płatności. Zdaniem Sądu ten sposób byłby prawidłowy gdyby J. S. (1) nie zażądał zwrotu składek opłaconych w 2014 r. Treść art. 24 ust.6a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest jasna. Wniosek o zwrot takich składek pozbawia Zakład prawa do ich zaliczenia na poczet zaległości. Przypadek J. S. (1) wskazuje, że płatnik może być wierzycielem i dłużnikiem Zakładu. ZUS nie może jednak zająć nienależnie opłaconych składek na poczet innego długu. Art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie przewiduje możliwości dokonania przez Zakład potrącenia na podstawie art. 64 § 3 Ordynacji podatkowej. Dlatego też, w oparciu o analizę stanu prawnego Sąd uznał, że podana przez J. S. (1) kwota powinna zostać mu zwrócona w całości.

Zgodnie z art. 1 ustawy z 9.11.2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność na wniosek osoby podlegającej w okresie od 1.01.1999 r. do 28.08.2009 r. obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz wypadkowemu, umarza się nieopłacone składki na te ubezpieczenia za w/w okres oraz należne od nich odsetki za zwłokę, opłaty prolongacyjne, koszty upomnienia, opłaty dodatkowe, a także koszty egzekucyjne naliczone przez dyrektora oddziału ZUS, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego.

Decyzją z 19.07.2018 r. O/ZUS określił zakres umorzenia – składki na ubezpieczenie społeczne za październik 2007 r. Treść decyzji wskazywała, że wnioskodawca nie opłacił składek na: 1) ubezpieczenie społeczne za okresy: IX 2007 r., XI 2007 r. – II 2009 r., 2) ubezpieczenie zdrowotne za okresy: IX 2007 r., II 2008 . – II 2009 r. i 3) Fundusz Pracy za okresy IX 2007 r., XI 2007 r. – II 2009 r.

Umorzenie składek na ubezpieczenia społeczne skutkuje umorzeniem nieopłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy.

Z odpisu z rejestru przedsiębiorców KRS wynikało, że J. S. (1) był jedynym wspólnikiem PW (...) sp. z o.o. (V U 1025/14). Za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się m.in. wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych). Mógł więc złożyć wniosek o umorzenie nieopłaconych składek. Jego status został potwierdzony decyzją z dnia 19.08.2018 r. Nie ulegało wątpliwości, że nie opłacił składek (według stanu z 29.12.2014r.) do grudnia 2012 r., ale tylko składki należne do lutego 2009 r. podlegały umorzeniu. Sąd Okręgowy uznał zwrot kwoty 37.405,30 zł za równoznaczny z istnieniem długu za okresy do lutego 2009 r. i dlatego umorzył składki związane z obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, zdrowotnym i Funduszem Pracy. Dlatego też uznał, że na mocy art.477¹⁴ § 2 k.p.c. należało zmienić obie zaskarżone decyzje. O kosztach zastępstwa procesowego Sąd orzekł na mocy art. 98 § 3, 99 k.p.c. w zw. z § 8 pkt 5 i § 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3.10.2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.

Apelację od powyższego wyroku złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Zaskarżając wyrok w całości, zarzucił mu:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego:

a) art. 1 ust. 8 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012r. poz. 1551) poprzez jego niezastosowanie, polegające na zmianie decyzji Zakładu z dnia 19 lipca 2018r. i umorzenie nieopłaconych przez J. S. (1) składek, tym samym orzeczenie w sprawie co do przedmiotu, który nie był objęty treścią zaskarżonej decyzji, w sytuacji gdy Zakład Ubezpieczeń Społecznych po rozpatrzeniu wniosku o którym mowa w art. 1 ust 1 cyt. ustawy wydaje w pierwszej kolejności decyzję określającą warunki umorzenia nieopłaconych składek, a po spełnieniu warunków o których mowa w art. 1 ust. 10, z uwzględnieniem ust. 7 ust. 11 i 12 ustawy wydaje decyzję, w trybie art. 1 ust. 13 o umorzeniu należności lub o odmowie umorzenia należności.

b) art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012r. poz. 1551), poprzez jego zastosowanie w sytuacji gdy nie zostały spełnione warunki z przepisu art. 1 ust. 10 z uwzględnieniem ust. 7 ust. 11 i 12 cyt. ustawy, a przedmiotem zaskarżenia była decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Nr 4/2018r. wydana na podstawie art. 1 ust. 8 cyt. ustawy określająca należności z tytułu składek które będą podlegały umorzeniu na podstawie cyt. ustawy.

c) art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 9 listopada 2012r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012r. poz. 1551), poprzez umorzenie nieopłaconych przez J. S. (1) składek na ubezpieczenie społeczne za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r., na ubezpieczenie zdrowotne za okresy: wrzesień 2007 r., od lutego 2008 r. do lutego 2009 r., na Fundusz Pracy za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r. w sytuacji gdy na dzień złożenia wniosku o umorzenie w trybie cyt. ustawy Odwołujący nie opłacił składek jedynie za miesiąc październik 2007r. w łącznej kwocie 289,93 zł.

d) art. 24 ust. 6a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.2017r. poz. 1778 z póź. zm.) poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, iż płatnik składek jest uprawniony do wystąpienia z wnioskiem o zwrot nienależnie opłaconych składek w sytuacji gdy posiada zaległe czy też bieżące zobowiązania z tytułu składek.

e) § 13, § 15, § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18.04.2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2008, Nr 78 poz. 465 ze zm.) poprzez jego niezastosowanie.

2. naruszenie prawa procesowego:

f) art. 321 kodeksu postępowania cywilnego, poprzez orzeczenie przez Sąd orzekający w sprawie co do przedmiotu, który nie był objęty treścią zaskarżonej decyzji,

g) art. 233 § 1 w zw. z art. 328 § 2 kodeksu postępowania cywilnego, poprzez przeprowadzenie dowolnej w miejsce swobodnej oceny dowodów i uznanie, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwala umorzyć składki na ubezpieczenie społeczne za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r., na ubezpieczenie zdrowotne za okresy: wrzesień 2007 r., od lutego 2008 r. do lutego 2009 r., na Fundusz Pracy za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r. oraz dokonać zwrotu J. S. (1) kwoty 37 405,30 zł.

Wskazując na powyższe organ rentowy wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji ZUS O/ B.
2. zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję według norm przepisanych.

Pełnomocnik J. S. (1) wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów udzielonej pomocy prawnej w postępowaniu apelacyjnym.

Ponadto od rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji w zakresie w jakiej Sąd ten nie zasądził kwoty 2400 zł podwyższonej o kwotę podatku od towarów i usług, złożył zażalenie.

Zaskarżonemu rozstrzygnięciu zarzucił naruszenie art. 98 § 3, 99 k.p.c. w zw. z § 8 pkt 5 i § 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3.10.2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. Z 2019 r, poz.68 t.j.) - poprzez nie uwzględnienie przez Sąd Okręgowy w Białymstoku, że sprawa tocząca się za sygn. akt V U 904/18 została połączona do wspólnego rozpoznania ze sprawą za sygn. akt V U 782/18, a sprawy połączone do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia zachowują swoją odrębność, wobec czego zwrot kosztów przysługuje stronie odrębnie w każdej z połączonych spraw, zatem zasadne jest zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kwoty w wysokości 4.800,00 zł powiększonej o podatek od towarów i usług, na rzecz J. S. (1) tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Wskazując na powyższe wniósł o:

- 1. zmianę zaskarżanego postanowienia poprzez zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. na rzecz J. S. (1) kwoty 4.800,00 zł powiększonej o kwotę podatku od towarów i usług, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej Odwołującemu J. S. (1) z urzędu,**
- 2. zasądzenie od strony przeciwnej kosztów postępowania zażaleniowego,**
- 3. przyznanie pełnomocnikowi kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu zażaleniowym, które nie zostały zapłacone ani w całości ani w części.**

Organ rentowy wniósł o oddalenie zażalenia oraz zasądzenie od wnoszącego zażalenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pełnomocnik J. S. (1) wniósł o oddalenie apelacji i przyznanie kosztów udzielonej pomocy prawnej w postępowaniu odwoławczym, które nie zostały uiszczone ani w całości ani w części.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest częściowo zasadna.

Zażalenie pełnomocnika J. S. (1) jest bezzasadne.

Przedmiotem rozpoznawanej sprawy są dwie kwestie. Pierwsza dotyczy wysokości podlegających umorzeniu zaległych składek na ubezpieczenia społeczne określonych w decyzji warunkowej, wydanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012 r., poz. 1551) a kolejna kwestia dotyczy zasadności żądania przez J. S. (1) zwrotu składek w wysokości 37.405,30 zł.

Poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne wymagają uporządkowania i uzupełnienia w zakresie mającym istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Dlatego, celem przedstawienia tych ustaleń w sposób klarowny należy wskazać, że:

J. S. (1) rozpoczął prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej od 2007 r.

Pobierał zasiłki chorobowe od 1 czerwca 2012 r. do 29 listopada 2012 r., następnie otrzymywał świadczenie rehabilitacyjne od 30 listopada 2012 r. do 24 listopada 2013 r. W dniu 25 listopada 2013 r. przeżył udar mózgu.

Decyzją z 29 kwietnia 2014 r. organ rentowy stwierdził, że zadłużenie J. S. (1) wobec ZUS z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne i Fundusz Pracy łącznie z odsetkami na datę wydania decyzji wynosi 40.466, 58 zł (za okresy od listopada 2007 r. do grudnia 2012 r – ubezpieczenie społeczne, od lutego 2012 r. do lutego 2014 r. na ubezpieczenia zdrowotne, od listopada 2007 r. do maja 2010 r. na Fundusz Pracy, za wrzesień 2007 r. na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne i Fundusz Pracy). Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 18 września 2012 r. w sprawie sygn. akt V U 1025/14 oddalił odwołanie J. S. (1) od tej decyzji.

17 września 2014 r. J. S. (1) złożył, na podstawie ustawy z 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność, wniosek o umorzenie nieopłaconych należności za okres objęty abolicją, na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy, do opłacenia których został zobowiązany decyzją ZUS z 29 kwietnia 2014 r.

J. S. (1) dokonał na poczet zaległości składkowych trzech wpłat: w dniu 2 września 2014 r. – 12.760 zł, 1 października 2014 r. – 11.644,88 zł i 31 października 2014 r. – 13.000,42

Decyzją z 29 grudnia 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. stwierdził, iż J. S. (1) jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą będąca współnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 25 listopada 2013 r., z uwagi na niezdolność do samodzielnego wykonywania działalności gospodarczej. J. S. (1) zakwestionował tę decyzję. Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 14 lutego 2018 r. sygn. akt V U 767/16 oddalił jego odwołanie a Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z 5 czerwca 2018 r. oddalił apelację. Zatem decyzja z 29 grudnia 2014 r. stwierdzająca, że J. S. (1) nie podlega ubezpieczeniom społecznym od 25 listopada 2013 r. uprawomocniła się 5 czerwca 2018 r.

W związku z tym, że J. S. (1) zakwestionował wyłączenie go z ubezpieczeń społecznych od 25 listopada 2013 r. oraz z uwagi na złożone przez niego odwołania od decyzji ZUS z 15 lipca 2014 r. i z 22 września 2014 r. odmawiających mu prawa do zasiłku chorobowego, postanowieniem z 9 października 2014 r. ZUS zawiesił postępowanie w przedmiocie wniosku o abolicję a podjął je postanowieniem z 10 lipca 2018 r. (k. 64).

Po uprawomocnieniu się decyzji ZUS z 29 grudnia 2014 r. w dniu 26 czerwca 2018 r. zostały sporządzone z urzędu dokumenty rozliczeniowe w sposób zgodny z tą decyzją. ZUS sporządził z urzędu dokumenty wyrejestrowania J. S. (1) z ubezpieczeń społecznych od 25 listopada 2013 r. oraz dokonał korekty deklaracji rozliczeniowych za okres od grudnia 2013 r. do października 2016 r.

W licznych pismach procesowych składanych w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji organ rentowy wyjaśniał w jaki sposób zostały zarachowane wpłaty dokonywane przez J. S. (1) na zaległości składkowe.

W piśmie procesowym z 19 lutego 2019 r. (k. 265 – 267odw.) organ rentowy wskazał sposób ostatecznego rozliczenia zaległych składek. Z ww. pisma wynika, że wpłata z 02.09.2014 r. w wysokości 12.760 zł została rozliczona na składki na FUS za sierpień i wrzesień 2007 r., za okres od stycznia do grudnia 2008 r. i za okres od stycznia do marca 2009 r. (7.429,00 zł) oraz odsetki (5.331,00 zł).

Wpłata z 01.10.2014 r. w wysokości 11.644,88 zł została rozliczona na składki na FUS za okres od marca 2009 r. do grudnia 2009 r. oraz od stycznia 2010 r. do maja 2010 r. (7.368,88 zł) oraz odsetki (4276,00 zł).

Wpłata z 31.10.2014 r. w wysokości 13.000,42 zł została rozliczona na składki na FUS za maj 2010 r., grudzień 2012 r., październik 2007 r.; składki na FUZ za listopad 2007 r., listopad 2008 r., grudzień 2008 r. za okres od stycznia 2009 r. do grudnia 2009 r. oraz od stycznia 2010 r. do lipca 2010 r., od stycznia 2011 r. do lutego 2011 r., za lipiec 2011 r., za wrzesień 2011 r., za grudzień 2011 r., za styczeń 2012 r., za marzec 2013 r., za lipiec 2013 r.; składki na FP za listopad 2007 r., grudzień 2007 r., za okres od stycznia do grudnia 2008 r. i za okres od stycznia do grudnia 2009 r., za okres od stycznia 2010 r. do maja 2010 r. (8.462,42 zł) oraz odsetki (4.538,00 zł).

Zaskarżoną decyzją z 19 lipca 2018 r., wydaną po rozpatrzeniu wniosku J. S. (1) z 17 września 2014 r. w sprawie umorzenia należności z tytułu składek, organ rentowy określił, iż według stanu na 17 września 2014 r. umorzeniu będą podlegały należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne za październik 2007 r. w łącznej kwocie 289,93 zł z tytułu składek 158,93 zł i odsetek 131 zł.

Kolejną decyzją z 5 września 2018 roku organ rentowy odmówił J. S. (1) zwrotu 37.405,30 zł

Odnosząc się do w pierwszej kolejności do apelacji organu rentowego w zakresie pkt I wyroku Sądu pierwszej instancji dotyczącego decyzji z 19 lipca 2018 r., stwierdzić należy, że Sąd zmieniając decyzję organu rentowego z 19 lipca 2018 r. i umarzając nieopłacone przez J. S. (1) składki: 1) na ubezpieczenie społeczne za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r., 2) na ubezpieczenie zdrowotne za okresy: wrzesień 2007 r., od lutego 2008 r. do lutego 2009 r., 3) na Fundusz Pracy za okresy: wrzesień 2007 r., od listopada 2007 r. do lutego 2009 r., naruszył przepis art. 321 k.p.c. – jak trafnie podnosi pełnomocnik organu rentowego w złożonej apelacji.

Przedmiotem zaskarżonej decyzji, wydanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012 r., poz. 1551), nie była kwestia składek podlegających umorzeniu a określenie warunków umorzenia zaległych składek. Zaskarżona decyzja wydana została w efekcie pierwotnego wniosku J. S. (1) o tzw. abolicję, na podstawie ustawy z 9.11.2012 roku o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność. Zgodnie z treścią art. 1 ust. 1 tej ustawy na wniosek osoby podlegającej w okresie od 1.01.1999 roku do 28.02.2009 roku obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu oraz wypadkowemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności, w rozumieniu art. 8 ust. 6 ustawy z 13.10.1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych - która przed 1.09.2012 roku zakończyła prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej i nie prowadzi jej w dniu wydania decyzji, o której mowa w ust. 8, innej, niż wymieniona w pkt. 1, umarza się nieopłacone składki na te ubezpieczenie za okres od 1.01.1999 roku do 28.02.2009 roku oraz należne od nich odsetki za zwłokę, opłaty prolongacyjne, koszty upomnienia, opłaty dodatkowe, a także koszty egzekucyjne naliczone przez dyrektora oddziału ZUS, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego.

Zgodnie z ust. 6 umorzenie należności, o których mowa w ust. 1 skutkuje umorzeniem nieopłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne i na Fundusz Pracy za ten sam okres oraz należnych od nich, za ten sam okres odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucyjnych naliczonych przez dyrektora oddziału ZUS, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego.

W myśl ust. 8 Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzję określającą warunki umorzenia, w której ustala także kwoty należności, o których mowa w ust. 1 i 6, z wyłączeniem kosztów egzekucyjnych. Z kolei zgodnie z ust. 10 tego przepisu warunkiem umorzenia należności jest nieposiadanie na dzień wydania decyzji o umorzeniu należności

zaległości z tytułu składek niepodlegających umorzeniu oraz należnych od tych składek odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucyjnych.

Zgodnie z ust. 11 tego przepisu niepodlegające umorzeniu należności, o których mowa w ust. 10, podlegają spłacie w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, o której mowa w ust. 8. W przypadku, gdy w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, o której mowa w ust. 8, niepodlegające umorzeniu należności, z wyłączeniem składek finansowanych przez ubezpieczonych niebędących płatnikami składek, zostaną rozłożone na raty albo zostanie odroczony termin ich płatności, warunek, o którym mowa w ust. 10, uważa się za spełniony po ich opłaceniu (ust. 12). Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzję o: 1. umorzeniu należności, o których mowa w ust. 1 i 6 - po spełnieniu warunku, o którym mowa w ust. 10, z uwzględnieniem ust. 7, 11 i 12, lub 2. odmowie umorzenia należności, o których mowa w ust. 1 i 6 - w przypadku niespełnienia warunku, o którym mowa w ust. 10, z uwzględnieniem ust. 7, 11 i 12. (ust. 13). Zgodnie z ust. 16 art. 1 ustawy od decyzji, o których, mowa w ust. 8 i 13, przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i na zasadach określonych w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych.

Z powyższego wynika zatem, że ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność przewiduje swoistą dwustopniowość w rozpoznawaniu wniosku ubezpieczonego o abolicję – reguluje bowiem dwa postępowania prowadzone przez ZUS, z których każde kończy się wydaniem merytorycznej decyzji. Najpierw ZUS winien prowadzić postępowanie w sprawie określenia warunków umorzenia należności, a następnie, po uprawomocnieniu się pierwszej decyzji (warunkowej) - postępowanie w sprawie umorzenia należności. Warunkiem umorzenia należności jest spełnienie przez wnioskodawcę warunków określonych w decyzji warunkowej, tj. spłaty w terminie ustalonym w decyzji warunkowej kwoty należności niepodlegających umorzeniu, która to kwota również winna zostać skonkretyzowana w tej decyzji. W braku spełnienia tych warunków ZUS musi wydać decyzję odmawiającą umorzenia. Zatem aby w ogóle możliwe było wydanie decyzji w przedmiocie umorzenia lub odmowy umorzenia zaległości z tytułu składek, najpierw winna zostać wydana decyzja warunkowa, określająca warunki umorzenia oraz ustalająca kwoty zaległości, które abolicji nie podlegają.

W niniejszej sprawie została wydana i podlegała zaskarżeniu decyzja warunkowa z 19 lipca 2018 roku. Decyzja ta w pkt. I zawierała wyszczególnienie należności, które będą podlegały umorzeniu. Natomiast Sąd pierwszej instancji w pkt I zaskarżonego wyroku nie odniósł się do należności, które będą podlegały umorzeniu a w zastępstwie organu rentowego orzekł o umorzeniu należności, w myśl art. 1 ust. 13 ustawy.

Zgodnie z treścią art. 321 k.p.c. Sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Przepis ten wyraża zasadę wyrokowania dotyczącą przedmiotu orzekania według której sąd związany jest żądaniem zgłoszonym przez powoda w powództwie, a więc nie może wbrew żądaniu pozwu zasądzić czegoś jakościowo innego albo w większym rozmiarze lub uwzględnić powództwo na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15.10.2010 r. III UK 20/10, z dnia 2.12.2011r. III CSK 136/11, z dnia 25.06.2015r. V CSK 612/14). Tak samo wynika z ukształtowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego i poglądów doktryny wynika jednoznacznie, że odwołanie od decyzji organu rentowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych pełni rolę pozwu i wszczyna postępowanie sądowe (tak postanowienie SN z dnia 19.06.1998r. II UK 105/98). Przeniesienie sprawy na drogę sądową przez wniesienie odwołania od decyzji organu rentowego ogranicza się do okoliczności uwzględnionych w decyzji, a między stronami spornych; poza tymi okolicznościami spór sądowy nie może zaistnieć (por. wyrok SN z dnia 13.05.1999r. II UZ 52/99). Przed sądem ubezpieczony może żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez organ rentowy i wykazywać swoją rację, odnosząc się do przedmiotu sporu objętego zaskarżoną decyzją, natomiast nie może żądać czegoś o czym organ rentowy nie decydował. A zatem kontrola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej, bowiem zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji w granicach jej treści i przedmiotu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego rację ma organ rentowy że Sąd Okręgowy w Białymstoku umarzając nieopłacone przez J. S. (1) składki na ubezpieczenie społeczne (jak w pkt I wyroku) naruszył nie tylko przepisy art. 1 ust. 8 i art. 1

ust. 13 ustawy z 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność ale też art. 1 ust. 10 bowiem nie zbadał, czy zostały spełnione przesłanki z art. 1 ust 10, z uwzględnieniem ust. 7, ust. 11 i ust. 12. Nie mniej jednak Sąd pierwszej instancji przede wszystkim wyszedł poza granice zaskarżonej decyzji. Nie podał też podstawy prawnej swojego rozstrzygnięcia.

Reasumując zatem, skoro przedmiotem kontroli Sądu nie była decyzja organu rentowego wydana w trybie art. 1 ust. 13 lecz w trybie art. 1 ust. 8 ustawy, to Sąd rozpoznając odwołanie od decyzji warunkowej nie był uprawniony do umorzenia nieopłaconych przez J. S. (1) składek.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego organ rentowy decyzją warunkową powinien objąć wszystkie zaległe składki obciążające J. S. (1) na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych i Fundusz Pracy za okres od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r. wraz z odsetkami pomniejszone o kwotę wpłaty z 2 września 2014 r. (12.760,00 zł). Inaczej mówiąc, jedynie wpłatę dokonaną przez J. S. (1) w dniu 2 września 2014 r. w wysokości 12.760 zł organ rentowy powinien był zaliczyć na zaległości za okres od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r., jako że została ona dokonana przed dniem złożenia wniosku o abolicję. Natomiast wpłaty dokonane w dniach 1 października 2014 r. – 11.644,88 zł i 31 października 2014 r. - 13.000,42 zł, które wpłynęły na konto ZUS już po złożeniu wniosku o abolicję (17 września 2014 r.) nie powinny zostać zaliczone na zaległości składkowe za okres od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r. Powinny zostać zaliczone na należności składkowe bieżące oraz zaległe. Inny sposób rozliczenia powodowałby, że wniosek o abolicję należności składkowych za okres od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r. stałby się bezprzedmiotowy.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny uznał, że umorzeniu według stanu na 17 września 2014 r. będą podlegały należności z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych za październik 2007 r.; na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych za listopad 2007 r., listopad 2008 r., grudzień 2008 r., styczeń 2009 r., luty 2009 r.; na Fundusz Pracy za listopad 2007 r., grudzień 2007 r., za miesiące od stycznia 2008 r. do grudnia 2008 r., za styczeń 2009 r., za luty 2009 r., wraz z odsetkami w łącznej kwocie 2739, 34 zł.

Dlatego też, zaskarżony wyrok w pkt I oraz decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z 19 lipca 2018 r. została zmieniona, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

Odnośnie pkt II zaskarżonego wyroku zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji zmieniając decyzję organu rentowego z 5 września 2018 roku poprzez nakazanie organowi rentowemu aby zwrócił J. S. (1) 37.405,30 zł dopuścił się naruszenia art. 24 ust. 6a ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.2017 r. poz. 1778 ze zm.) oraz § 13, § 15, § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z 18.04.2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2008, Nr 78 poz. 465 ze zm.).

Z treści art. 24 ust. 6a ustawy systemowej wynika, że nienależnie opłacone składki podlegają z urzędu zaliczeniu przez ZUS na poczet zaległych, bieżących bądź przyszłych zobowiązań składkowych. Na płatniku ciążyą wszystkie okoliczności związane z comiesięcznym prawidłowym określeniem wysokości składek, bowiem zgodnie z treścią art. 46 ust. 1 ustawy systemowej płatnik składek jest obowiązany według zasad wynikających z przepisów prawa obliczać i opłacać składki za każdy miesiąc kalendarzowy.

Dokonując rozliczenia zaległych należności składkowych, prawidłowo organ rentowy, przy ich rozliczaniu na poczet zaległych zobowiązań oparł się na przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych, bowiem zgodnie z zapisem § 32 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2017r poz. 1831), do wpłat dokonanych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia stosuje się przepisy dotychczasowe.

Zgodnie z § 13 ust 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 18 kwietnia 2008 r. jeżeli wpłata składek na ubezpieczenia społeczne jest wyższa niż kwota należnych składek z tego tytułu wynikająca z rozliczenia dokonanego w deklaracji za dany miesiąc kalendarzowy, nadwyżkę pozostałą po pokryciu należnych składek na ubezpieczenia społeczne za dany miesiąc kalendarzowy zalicza się proporcjonalnie na pokrycie zaległych należności funduszu emerytalnego i otwartych funduszy emerytalnych, począwszy od zobowiązań o najwcześniejszym terminie płatności. Z kwoty pozostałej po rozliczeniu, o którym mowa w ust. 1 pokrywa się proporcjonalnie należności funduszu rentowego, funduszu chorobowego i funduszu wypadkowego, począwszy od zobowiązań o najwcześniejszym terminie płatności - § 13 ust. 2 rozporządzenia. W przypadku składek na ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy analogicznie - § 15 i § 16 rozporządzenia. Jeśli płatnik nie posiada zaległych zobowiązań nienależnie opłacone składki podlegają zaliczeniu na poczet zobowiązań bieżących. Jeśli brak jest zaległych i bieżących zobowiązań wówczas nienależnie opłacone składki mogą być zaliczone na poczet przyszłych zobowiązań, chyba że płatnik składek wystąpi z wnioskiem o zwrot nienależnie opłaconych składek. W przypadku gdy płatnik nie posiada zaległych oraz bieżących zobowiązań, Zakład zobowiązany jest zawiadomić płatnika o wysokości nienależnie opłaconych składek, które mogą być mu zwrócone.

Powyższe prowadzi do wniosku, iż płatnik składek może starać się o zwrot nienależnie opłaconych składek, ale tylko wtedy, gdy na jego koncie nie ma zaległości w płatności za wcześniejsze i bieżące okresy (por. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 11.02.2016r. sygn. akt III AUa 422/15, Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 17.03.2016r. sygn. akt 1031/15).

Nieprawidłowe jest stanowisko Sądu pierwszej instancji, że treść art. 24 ust 6a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pozbawia ZUS prawa do zaliczenia nienależnie opłaconych składek na poczet zaległości czy bieżących składek w sytuacji gdy płatnik składa wniosek o ich zwrot. Dokonana przez Sąd wykładnia przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 18 kwietnia 2008 r. jest nieprawidłowa. Zakład Ubezpieczeń Społecznych - jak wynika z zapisów ww. rozporządzenia oraz art. 24 ust. 6a ustawy - pozostała po pokryciu należnych składek nadwyżkę za dany miesiąc kalendarzowy zalicza proporcjonalnie na pokrycie zaległych należności. Zatem, z reguły nadpłata składek jest zaliczana na poczet bieżących lub zaległych składek, a w przypadku ich braku - na poczet przyszłych. Dopiero na wniosek podatnika suma nienależnie opłaconych składek może zostać zwrócona. Takie samo stanowisko wyrażone zostało w Komentarzu do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pod redakcją sędziów Sądu Najwyższego Beaty Gudowskiej i J. Ż., Wydawnictwo C.H. (...) W. 2014 (str. 500), zgodnie z którym, w myśl art. 24 ust 6a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nienależnie opłacone składki podlegają przez ZUS z urzędu zaliczeniu na poczet zaległych lub bieżących składek, a w razie ich braku – na poczet przyszłych składek, chyba, że płatnik złoży wniosek o ich zwrot. Tak więc bez głębszej analizy tego przepisu można stwierdzić, że podstawowym sposobem postępowania ZUS w przypadku nienależnie opłaconej składki jest jej zaliczenie na poczet innych zaległości płatnika. Jedynie na wniosek płatnika składek ZUS ma obowiązek zastosować natychmiastowy zwrot kwoty nienależnie opłaconych składek.

Jak wynika z decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 29 kwietnia 2014 r. już w dacie wydawania tej decyzji J. S. (1) posiadał zadłużenie z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne za okresy: 09.2007 r., oraz od 11.2007 r. do 12.2012 r., na ubezpieczenie zdrowotne za okresy: 09.2007 r., oraz od 02.2008r. do 02.2014 r., na Fundusz Pracy za okresy: 09.2007 r., oraz od 11.2007 r. do 05.2010 r. łącznie w wysokości 40.466, 58 zł

Dokonał wpłat składek w dniach: 2 września 2014 r. – 12.760,00 zł, 1 października 2014 r. - 11 644,88 zł oraz 31 października 2014 r. – 13.000,42 zł, co łącznie stanowi 37.405,3 zł, tj. kwotę której zwrotu domaga się w niniejszym postępowaniu.

Wszystkich ww. wpłat J. S. (1) dokonał w czasie kiedy na jego koncie istniały zaległości składkowe i jednocześnie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność będąca współnikiem jednoosobowej spółki z o.o., bowiem decyzja ZUS z 29 grudnia 2014 r. stwierdzająca, że od 25 listopada 2013 r. nie podlega on obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym nie była prawomocna. Decyzja ta uprawomocniła się dopiero z dniem 5 czerwca 2018 r. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 5 czerwca 2018 r. wydany w sprawie sygn. akt III AUa 299/18), ponieważ J. S. (1) zakwestionował fakt wyłączenia go z ubezpieczeń społecznych i wykazywał

przed sądami, że pomimo udaru jakiego doznał 25 listopada 2013 r. prowadził działalność gospodarczą i powinien w związku z tym podlegać ubezpieczeniu. Ponadto pomimo stwierdzenia przez organ rentowy decyzją z 29 grudnia 2014 r., iż od 25 listopada 2013 r. nie podlegał on obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność - wspólnik jednoosobowej spółki z o.o., to nie został on zwolniony z obowiązku opłacenia zaległych składek za okres do 25 listopada 2013 r.

Należy mieć też na uwadze, że po rozliczeniu konta płatnika, uwzględniając sporządzone z urzędu w dniu 26.06.2018 r. dokumenty rozliczeniowe organ rentowy stwierdził nadpłatę w wysokości 1.370,72 zł, którą to w dniu 20.08.2018 r. zwrócił J. S. (1). Należy też zauważyć, że wpłaty dokonane przez J. S. (1) w dniach 02.09.2014 r., 01.10.2014 r., 31.10.2014 r., przed uprawomocnieniem się decyzji z 29.12.2014 r. stwierdzającej, że od 25.11.2013 r. J. S. (1) nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym były rozliczane na podstawie dokumentów zaksięgowanych na koncie płatnika - szczegółowe rozliczenie znajduje się w piśmie procesowym pełnomocnika Zakładu z dnia 19 lutego 2019 r. (k. 265-267odw.)

Wpłata z 02.09.2014 r. pokryła poza bieżącą składką również najstarsze zaległości figurujące na koncie płatnika (za okres 11.2017 r.- 03.2009 r.). Natomiast wpłaty dokonane w dniach 01.10.2014 r. oraz 31.10.2014 r., z uwagi na złożony w dniu 17 września 2014 r. wniosek o umorzenie należności w trybie ustawy abolicyjnej były księgowane na bieżące oraz przyszłe należności z tytułu składek. Po uprawomocnieniu się decyzji z dnia 29.12.2014 r. ZUS sporządził z urzędu wyrejestrowanie z ubezpieczeń J. S. (1) od dnia 25.11.2013 r. oraz korekty deklaracji rozliczeniowych za okres 12/2013 r. - 10/2016 r. wykazując zerowe kwoty składek. Ponadto to płatnik składek w myśl art. 46 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązany jest według zasad wynikających z przepisów ustawy obliczać i opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy. Rozliczenie składek następuje w deklaracji rozliczeniowej. Do deklaracji płatnik składek załącza imienne raporty miesięczne dotyczące każdego ubezpieczonego - § 2 ust. 5 rozporządzenia. Nie może też umknąć z pola widzenia, że prawidłowe dokumenty rozliczeniowe zostały ostatecznie zaksięgowane na koncie płatnika 26.06.2018 r. Po ich sporządzeniu uległo zmianie rozliczenie konta płatnika. O powyższym fakcie został on poinformowany pismem z dnia 27.06.2018 r. Po zaksięgowaniu prawidłowych deklaracji rozliczeniowych wpłaty z dnia 02.09.2014 r., 01.10.2014 r., 31.10.2014 r. zostały ponownie rozliczone (szczegółowe rozliczenie znajduje się w piśmie procesowym pełnomocnika ZUS z dnia 19 lutego 2019 r. k. 265-267odw.).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego decyzja warunkowa organu rentowego z 19 lipca 2018 r. ustalająca wysokość należności z tytułu składek, które nie będą podlegały umorzeniu jest powiązana z rozstrzygnięciem zawartym w decyzji z 5 września 2018 r. w przedmiocie niestwierdzenia nadpłaty na koncie płatnika i odmowy zwrotu kwoty 37.405,30 zł. Z pewnością ustalenia w obu sprawach nie mogą pozostawać ze sobą w sprzeczności. Na datę wydania zaskarżonej decyzji z 5 września 2018 r. wszystkie wpłaty dokonane przez J. S. (1) tytułem zaległości składkowych zostały przez organ rentowy rozliczone. Dopiero po uprawomocnieniu się decyzji organu rentowego dotyczącej umorzenia należności składkowych za okres od 1.01.1999 r. do 28.02.2009 r., na podstawie ustawy z 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność, będzie można stwierdzić, że na koncie J. S. (1) powstanie nadpłata składek w łącznej kwocie 2.739,34 zł (stanowiąca należności, które powinny podlegać umorzeniu).

W tym miejscu, na marginesie, należy stwierdzić, że opinia wydana przez biegłą z zakresu rachunkowości I. P., na okoliczność obliczenia czy organ rentowy w sposób prawidłowy, zgodnie z przepisami ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 18 kwietnia 2008r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek do których poboru zobowiązany jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych, rozliczył wpłaty dokonane przez J. S. (1) tytułem zaległości składkowych, była nieprzydatna do oceny prawidłowej wysokości kwoty zaległości składkowych podlegających umorzeniu, na podstawie przepisu art.1 ust. 8 ustawy z 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność, mając na uwadze wpłaty dokonywane przez J. S. (1) w latach 2014 – 2015. Zdaniem Sądu Apelacyjnego biegła w oderwaniu od obowiązujących w zakresie rozliczania składek przepisów podała, że księgowanie wpłat przez organ rentowy powinno odbywać się zgodnie z zasadami obowiązującymi w księgowości a skoro dokonując wpłat J. S. (1) nie wskazywał, że jego wolą było zachowywanie ich na zaległości składkowe, to organ rentowy nie

powinien był dokonywać księgowania na najdalsze zaległości składkowe. Ponadto, zdaniem biegłej, błędem organu rentowego było zawieszenie wniosku o abolicję na prawie cztery lata. Zdaniem Sądu Apelacyjnego – wbrew stanowisku biegłej - prawidłowo organ rentowy dokonał zawieszenia postępowania dotyczącego abolicji, bowiem prawomocne rozstrzygnięcie organu rentowego determinowało okres, za który J. S. (1) powinien opłacić składki na ubezpieczenia społeczne, i tym samym wysokość składek niepodlegających umorzeniu. Prawidłowo dokonał też rozliczenia zaległości składkowych, zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek do których poboru zobowiązany jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Należy wskazać, że kwestia zwrotu nienależnie opłaconych składek uregulowana została w art. 24 ust. 6a-6h ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Jest to regulacja własna, obowiązująca w prawie ubezpieczeń społecznych. W związku z powyższym w tego typu sprawach nie mają zastosowania regulacje zawarte w ordynacji podatkowej czy też przepisy art. 410 k.c. o nienależnie pobranym świadczeniu. Ustawa o systemie społecznym nie zawiera definicji „nienależnie opłaconej składki”, a jedynie przez art. 31 ustawy odsyła w tym zakresie do przepisów ordynacji podatkowej.

Z Komentarza do art. 24 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych M. B. wynika, że przez pojęcie „nienależnie opłaconej składki”, należy rozumieć zarówno nienależne świadczenie, czyli świadczenie uiszczone przez płatnika składek bez podstawy prawnej, jak i świadczenie spełnione w wysokości wyższej niż należna, tzw. nadpłatę. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 maja 2010 r., P 29/08, Dz. U. Nr 105, poz. 668, definiując pojęcie nienależnie opłaconej składki, wskazał, że nie stanowi jej składka ustalona w oparciu o zasady określone w art. 15-32 ustawy systemowej, czyli zasady obowiązkowego świadczenia w ramach stosunku ubezpieczenia społecznego. W przypadku stwierdzenia, że na koncie widnieją nienależnie opłacone składki, w pierwszej kolejności Zakład z urzędu zalicza je na poczet zaległych lub bieżących składek, a w przypadku ich braku - na poczet przyszłych składek. Jest to podstawowy sposób postępowania Zakładu w przypadku stwierdzenia nadpłaty. Dopiero na wniosek płatnika składek Zakład może skorzystać z alternatywnego sposobu rozliczenia z płatnikiem składek, tj. na jego wniosek dokonać zwrotu nienależnie opłaconych składek.

Procedura związana ze zwrotem nienależnie opłaconych składek została uregulowana w art. 24 ust. 6b-6e ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z tymi przepisami Zakład ma obowiązek zawiadomić płatnika składek o kwocie nienależnie opłaconych składek, które mogą być zwrócone, chyba że nie przekraczają wysokości kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym (art. 24 ust. 6b ustawy). W sytuacji gdy nienależnie opłacone składki nie przekraczają kosztów upomnienia, Zakład nie ma obowiązku zawiadamiać płatnika o nienależnie opłaconych składkach, jednak na jego wniosek ma obowiązek dokonania ich zwrotu. W przypadku zgłoszenia przez płatnika wniosku o zwrot nienależnie opłaconych składek Zakład zobowiązany jest do ich zwrotu w terminie 30 dni od dnia wpływu tego wniosku (...). Możliwość dochodzenia zwrotu nienależnie opłaconych składek została ograniczona upływem 5-letniego okresu przedawnienia liczonego od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w art. 24 ust. 6b, bądź opłacenia składek w przypadku braku takiego zawiadomienia. Po upływie tego terminu nie jest możliwe dochodzenie zwrotu nienależnie opłaconych składek, jednakże nie wyklucza to możliwości zaliczenia tych należności na poczet bieżących lub przyszłych składek.

Odnosnie podnoszonego w toku postępowania zarzutu przedawnienia należności składkowych obciążających J. S. (1) należy wskazać, że instytucja przedawnienia należności z tytułu składek została uregulowana w art. 24 ust. 4-6 ustawy. W przeciwieństwie do przedawnienia roszczeń cywilnoprawnych, przedawnienie należności z tytułu składek powoduje wygaśnięcie zobowiązania wobec Zakładu. Powyższe oznacza, że po upływie terminu przedawnienia Zakład nie może dochodzić tych należności, ale również płatnik składek po upływie tego, nie może dobrowolnie ich opłacić. Komentowany przepis nie odnosi się w żadnej mierze do przepisów regulujących zasady ustalania podstawy wymiaru składek, ponieważ korzystając ze swoich uprawnień, Zakład może wydać decyzję ustalającą prawidłowe podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w każdym czasie.

Zgodnie z brzmieniem art. 24 ust. 4 ustawy termin przedawnienia należności z tytułu składek liczy się od upływu terminu wymagalności, który w relacjach płatnik składek ZUS następuje w terminie płatności, przypadając (w zależności od rodzaju płatnika) na 5., 10. lub 15. dzień następnego miesiąca. „Istnienie instytucji przedawnienia należności z tytułu składek uzasadnione jest koniecznością porządkowania wzajemnych stosunków na linii płatnicy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych i wyeliminowaniem tych roszczeń w stosunku do płatników, których w określonym czasie, przy użyciu określonych w przepisach instrumentów nie udało się zrealizować”.

Termin przedawnienia należności z tytułu składek od momentu wejścia w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ulegał zmianom. W okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2002 r. termin przedawnienia należności wynosił 5 lat, licząc od dnia, w którym stały się one wymagalne, następnie w okresie od 1 stycznia 2003 r. do 31 grudnia 2011 r. termin ten wynosił 10 lat. Przepisy intertemporalne nie określały przy tym, czy w przypadku należności, które przed dniem 1 stycznia 2003 r. stały się wymagalne i nie uległy przedawnieniu do dnia 31 grudnia 2002 r., należy stosować 10-letni okres przedawnienia.

Na podstawie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 232, poz. 1378) z dniem 1 stycznia 2012 r. uległ skróceniu termin przedawnienia należności z tytułu składek z 10 do 5 lat. W przeciwieństwie do poprzednich zmian dokonywanych w tym zakresie ustawodawca wprowadził przepis przejściowy, zgodnie z którym do przedawnienia należności z tytułu składek, którego bieg rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r., stosuje się przepisy w brzmieniu nadanej tą ustawą, z tym że 5-letni bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 2012 r. Natomiast jeżeli przedawnienie rozpoczęte przed dniem 1 stycznia 2012 r. nastąpiłoby zgodnie z przepisami dotychczasowymi wcześniej - przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu .

Termin przedawnienia należności z tytułu składek - w zależności od sytuacji wskazanych w ustawie - może ulec przerwaniu bądź zawieszeniu. Przerwanie biegu terminu przedawniania ma ten skutek, że po ustaniu okoliczności powodującej jego przerwanie biegnie on na nowo, zaś w przypadku jego zawieszenia - termin ten biegnie dalej z uwzględnieniem okresu sprzed zawieszenia.

Zgodnie z art. 24 ust. 6h ustawy bieg terminu przedawnienia do dochodzenia zwrotu nienależnie opłaconych składek ulega zawieszeniu m. in. w przypadku wydania przez Zakład decyzji w sprawie nienależnie opłaconych składek - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna (pkt 1), czy w przypadku wydania przez Zakład decyzji stwierdzającej brak obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym lub obniżającej podstawę wymiaru składek na te ubezpieczenia - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna (pkt 4).

Zgodnie z art. 24 ust. 5a, 5b i 5e-6 ustawy zawieszenie terminu przedawnienia następuje m.in. w przypadku podjęcia pierwszej czynności zmierzającej do wyegzekwowania należności z tytułu składek, o której dłużnik został zawiadomiony - od dnia podjęcia tej czynności do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego. Za pierwszą czynność zmierzającą do wyegzekwowania należności należy uznać pisemne upomnienie skierowane do dłużnika, albowiem bez doręczenia upomnienia nie jest możliwe wszczęcie postępowania egzekucyjnego (pkt 2), bądź wydania przez Zakład decyzji ustalającej obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym, podstawę wymiaru składek lub obowiązek opłacania składek na te ubezpieczenia - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna (pkt 4).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie doszło do przedawnienia należności z tytułu składek obciążających J. S. (1), bowiem organ rentowy podejmował czynności zmierzające do wyegzekwowania należności a ponadto toczyło się postępowanie dotyczące podlegania przez J. S. (1) ubezpieczeniom społecznym. Na koncie płatnika od początku prowadzenia przez niego działalności istniały zaległości z tytułu składek i w związku z tym dokonywane przez niego wpłaty były zaliczane na poczet należności bieżących i zaległych. Nie bez znaczenia jest też okoliczność, że wniosek o zwrot kwoty 37.405,30 zł J. S. (1) złożył do organu rentowego w dniu 6 sierpnia 2018 r. i istniejąca wówczas nadpłata z tytułu nienależnie opłaconych składek w wysokości 1.370,72 zł została mu zwrócona.

Mając powyższe na uwadze, na mocy art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w pkt II i oddalił odwołanie od decyzji z 18 września 2018 r. (pkt II sentencji wyroku).

W pozostałym zakresie apelacja organu rentowego jako bezzasadna została oddalona, na podstawie art. 385 k.p.c. (pkt III sentencji wyroku).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zażalenie pełnomocnika J. S. (2) w zakresie wysokości przyznanego mu wynagrodzenia jest bezzasadne. Przede wszystkim wskazać należy, że w sprawie o zaległości składkowe koszty nieopłaconej pomocy prawnej radcy prawnego oblicza się według stawek określonych w § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t. j. Dz.U. z 2019 r., poz. 68), tj. od wartości przedmiotu sporu (według § 8 pkt 5 opłata wynosi 2.400 zł). Natomiast w sprawie określenia wysokości zaległości podlegających umorzeniu, na podstawie decyzji warunkowej – wbrew zawartym w zażaleniu twierdzeniom – koszty te oblicza się według stawek minimalnych określonych w § 15 ust. 2 rozporządzenia dotyczącego spraw o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego oraz spraw dotyczących podlegania ubezpieczeniom społecznym, jako, że sprawa określenia wysokości podlegających umorzeniu należności jest rodzajowo zbliżona do sprawy o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego (według § 15 ust. 2 opłata wynosi 90 zł).

Niewątpliwie wydane zostały przez organ rentowy dwie decyzje z 19 lipca 2018 r. i z 5 września 2018 r. Już na wstępnym etapie sprawy z odwołań J. S. (1) od obu ww. decyzji zostały połączone do wspólnego rozpoznania. Niewątpliwie zarządzenie o połączeniu tych spraw miało charakter techniczny i nie odebrało połączonym sprawom samodzielności i odrębności.

Nie mniej jednak rozstrzygnięcie zawarte w decyzji warunkowej organu rentowego z 19 lipca 2018 r. ustalające wysokość należności z tytułu składek, które nie będą podlegały umorzeniu było powiązane z rozstrzygnięciem zawartym w decyzji z 5 września 2018 r. w przedmiocie niestwierdzenia nadpłaty na koncie płatnika i odmowy zwrotu kwoty 37.405,30 zł. Wyłącznie ze względów technicznych i proceduralnych zostały przez organ rentowy wydane dwie decyzje. Ustalenia czynione przez organ rentowy przed wydaniem obu decyzji, jak i ustalenia Sądu pierwszej instancji zostały przeprowadzone w jednym postępowaniu i odnosiły się do obu decyzji. Rozstrzygnięcie czy organ rentowy w sposób prawidłowy dokonał rozliczenia wpłat dokonanych przez J. S. (1) i czy doszło do nadpłaty składek było związane z rozstrzygnięciem organu rentowego w przedmiocie ustalenia wysokości składek podlegających umorzeniu, określonych w decyzji warunkowej. Dlatego też Sąd Apelacyjny uznał, że zastosowanie przez Sąd pierwszej instancji w zakresie przyznania pełnomocnikowi reprezentującemu J. S. (1) z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej według jednej stawki, było uzasadnione. Koszty te należało przyznać ze Skarbu Państwa (a nie od organu rentowego) w wysokości 2.400 zł powiększone o należny podatek od towarów i usług, na podstawie § 8 pkt 5 w związku z § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t. j. Dz.U. z 2019 r., poz. 68) – pkt VII sentencji wyroku.

Z tych względów Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie, na podstawie art. art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. - pkt IV sentencji wyroku.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu w postępowaniu apelacyjnym orzeczono, na podstawie § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 15 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t. j. Dz.U. z 2019 r., poz. 68). Przyznając należne pełnomocnikowi koszty, Sąd Apelacyjny kierował się takimi samymi przesłankami jak przy przyznaniu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu pierwszo-instancyjnym - pkt V sentencji wyroku.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, należało odstąpić od obciążania J. S. (2) kosztami zastępstwa organu rentowego w niniejszej sprawie, zarówno w postępowaniu pierwszo-instancyjnym, apelacyjnym oraz zażaleniowym, na podstawie

art. 102 k.p.c., z uwagi na jego trudną sytuację życiową i materialną. J. S. (1) jest osobą niepełnosprawną z uwagi na przebyty udar, cierpi na afazję w mowie, otrzymuje niewielką emeryturę (pkt VI sentencji wyroku).